

Kjennetegn ved finsk lærerutdanning

Finsk lærerutdanning har blitt brukt som et eksempel til etterfølgelse på grunn av deres gode resultater i internasjonale tester blant elever. Bakgrunnen for suksessen til Finlands lærerutdanning er reformer som ble gjennomført på 70-tallet der de ble orientert mot forskningsbasering fremfor «seminarmodellen» innrettet mot praksis; en stor faglig autonomi; mye evaluering og lite reformer; samt en praksis bygget på nærheten mellom skolene og forskningsmiljøene.

Bakgrunn

Finland har etter introduksjonen av PISA-undersøkelsene blitt landet «alle» vil kopiere, ettersom testen har vist at finske elever har vært i toppen eller nær toppen i alle undersøkelsene siden 2000, da den ble introdusert. Til tross for en marginal nedgang i 2012 (Finland var på første eller andre plass blant OECD-land i alle tre kategorier – matematikk, lesing og naturfag – i alle år frem til 2012 da de endte på henholdsvis 6., 3. og 2. plass blant OECD-land), er interessen stor for «den finske modellen». Det er heller ikke bare resultatene i seg selv som har vært av interesse, også det faktum at finske elever presterer jevnere (mindre forskjeller mellom topp og bunn enn andre land) og høy trivsel i skolen har vært trukket frem som viktig for at spesielt vest-europeiske land har ønsket å kopiere suksessen.

En av årsakene til finnenes suksess som har blitt trukket frem er lærerne, og i denne sammenheng spesielt: lærerutdanningene i landet. Finland har lyktes med å gjøre læreryrket prestisjefyllt og dessuten klart å beholde utdannede lærere i yrket i høyere grad enn andre OECD-land. Politiske forslag til endringer i lærerutdanningene i andre land har gjerne fokusert på enkeltaspekter ved lærerutdanningene (typisk at de blir gitt ved universitetene, og/eller at de er femårige), men hensikten med denne gjennomgangen er å gi et bilde av helheten av finsk lærerutdanning – og understreke at elementene som vises gir en sammenheng. Dersom man isolerer et enkelt tiltak er det lite trolig at man kan få samme resultater som Finland. Samtidig er det verdt å nevne at konteksten teller: finsk utdanning ble ikke laget i et vakuum, og må forstås som en løsning tilpasset samfunnet rundt seg.

Historikk

«Historien» om finsk lærerutdanning begynner på 70-tallet, da hele lærerutdanningen ble reformert. I 1971 vedtok det finske parlamentet en lov som skulle flytte lærerutdanningene fra lærerhøyskoler til universiteter. Loven ble igangsatt i 1974, men var ikke helt gjennomført før 1979. De sentrale trekkene ved denne reformen har i det store og det hele blitt opprettholdt siden og gir i store trekk kjennetegnene på finsk lærerutdanning.

Den største strukturelle endringen er allerede nevnt: lærerutdanningene ble flyttet fra lærerhøyskoler til universiteter. Denne endringen gav grobunn for en endring av det vitenskapelige utgangspunktet for lærerutdanningen fra praktisk utførelse («hvordan») til forskningsbasert metode («hvorfor»). Dette var en utvikling som fortsatte utover 80- og 90-tallet.

Loven gjorde det også obligatorisk med en femårig mastergrad for å bli lærer (man fikk også en «bachelorgrad» etter tre år, men denne gav ikke kvalifikasjon til å bli lærer).

Parallelt med denne utviklingen fikk man en bevegelse i universitetssektoren der institusjonene ble gitt mer autonomi, både styringsmessig, men også faglig. Denne endringen gjaldt lærerutdanningene på lik linje med andre fag og gav mulighet for institusjonell spesialisering.

Systematiske evalueringer av lærerutdanningene ble gjennomført hyppig, med 6 evalueringer mellom 1989 og 2001, men ingen endringer i den fundamentale strukturen fra 70-tallet har blitt gjennomført og endringer i lærerutdanningene har vært desentralisert og frivillig (råd fra evalueringene har blitt fulgt opp i den grad institusjonene har ønsket det).

Forskningsfundament

Da den finske lærerutdanningen ble flyttet fra lærerhøgskoler til universitetene var det med den forventning at utdanningsforskning ville få et løft. Med en forholdsvis svak tradisjon for forskning lente finske utdanningsforskere seg tungt på utenlandsk teori og tilpasset dette til finske forhold. I de påfølgende tiårene har finsk utdanningsforskning vært nært knyttet til trender internasjonalt, men naturligvis lokale tilpasninger. Spesielt har det blitt trukket frem at finsk utdanningsforskning har en sterk tradisjon innenfor didaktikken, og at dette forsterket seg etter reformene på 70-tallet.

Med et sterkere forskningsfundament endret også innretningen på studiet seg. Før reformen var finsk lærerutdanning en seminarrettet og praktisk utdanning med fokus på «hvordan være lærer». Med flyttingen til universitetene endret man også utgangspunktet for utdanningen. Finsk lærerutdanning er tydelig innrettet mot å være forskningsbasert (merk at U'en i «FoU» er bevisst utelatt) og dette er den organiserende rammen for utdanningen. Flere studier¹ har pekt i retning av at uteksaminerte kandidater opplever forskningsbaseringen som relevant og at den bidrar til å kunne systematisere utfordringer i læregjærningen. Det er altså i den sterke innretningen mot analytiske ferdigheter basert på forskningsmetode at finsk lærerutdanning i dag skiller seg fra den tidligere praktisk orienterte lærerutdanningen.

Lærerutdanningens oppbygning

Finsk lærerutdanning er strukturert som en femårig mastergrad, der man får en bachelor etter tre år, men som ikke gir anledning til å jobbe som lærer. Finske institusjoner har stor frihet til å utvikle sine egne lærerutdanninger, med noen minimumskrav som alle må følge. Minst 60 studiepoeng (ECTS-credits) skal være innenfor pedagogikk, der didaktikk utgjør hovedtyngden. De pedagogiske fagene kan fordeles mellom bachelor og master eller kan gis utelukkende på master, eller de kan tas i etterkant av en fullført master. 20 av de 60 studiepoengene er praksis og veiledning i sammenheng med praksisen.

Finland skiller mellom «klasselærer» (class teacher) og «faglærer» (subject teacher).² Bare sistnevnte kan være lærer på videregående.

For klasselærere er det krav om 60 studiepoeng i multidisiplinære studier av fag som undervises på grunnutdanningen. For faglærer er kravet 120 studiepoeng innen faget du skal undervise i, samt 60 studiepoeng i minst et annet fag det undervises i skolen.

For å sikre tilgang til forskjellige spesialiseringer og for å sikre faglig profil har finske utdanningsinstitusjoner som gir lærerutdanning et nasjonalt koordineringsorgan, der de 11

¹ Disse er oppsummert i Alfdal (2012), *constructing knowledge for the teacher profession* (s. 38), der også den historiske beskrivelsen også i stor grad er hentet fra.

² Det finnes utover dette også lærere innen yrkesfag og spesiallærere, men disse er ikke omtalt her.

utdanningsinstitusjonene som gir lærerutdanning kan (men ikke «må») enes om felles pensum, faglig innretning og hvilke institusjoner som skal tilby hvilke typer lærerutdanning.

Praksis

Praksis i den finske lærerutdanningen kjennetegnes ved spesielt tre trekk: For det første har man forholdsvis lav andel praksis. Praksis for finske lærerutdanninger omfatter anslagsvis 10-11 uker³, altså vesentlig mindre enn sine naboland. Det andre sentrale trekket er at all praksis gjøres ved forhåndsdefinerte institusjoner, såkalte «universitetsskoler». Skolene har ansvar både for å være opplæringsplass for lærerstudenter, men også være bidra til utdanningsforskningen som gjøres ved universitetet den er tilknyttet. Veiledere i praksisen kan jobbe ved universitetsskolene, men må være spesielt kvalifisert for å kunne være praksisveileder.

Et siste moment er at praksisen ved finske lærerutdanninger er sterkt konsentrert. All praksis skjer i to perioder, en på bachelornivå og en på masternivå. Før studentene får mulighet til å ha praksis må de ha bestått alle fagene i et første «forberedende» år med teoretiske forberedelser innen forskningsmetode, pedagogikk o.l.

Rekruttering og opptak

Finsk lærerutdanning har gode søkertall og bare mellom 10-15 prosent av søkerne får plass. Bakgrunnen for søkertallene er primært den høye statusen til yrket, lønnsmessig har finske lærere marginalt bedre lønnsvilkår enn lærere i OECD på starten av karrieren, men svakere lønnsutvikling enn OECD-snittet over et karriereløp.⁴

Det settes ingen spesielle krav til karakterer i noen fag, men de facto vil snittet for finske lærerstudenter være forholdsvis høyt i alle fag ettersom søknadsmengden er så høy som den er. Utover karakterer fra videregående (og en avsluttende uteksamineringseksamen som man tar som avslutning på videregående), bruker finske lærerutdanninger både intervjuer og vurderinger av egnethet som opptakskriterier for å sikre motiverte lærere.

Oppsummering og avsluttende betraktninger

Når man prøver å beskrive og forstå finsk lærerutdanning er den historiske konteksten et viktig utgangspunkt. Finsk lærerutdanning gikk gjennom en stor reform på 70-tallet, men finsk skole ble ikke oppfattet som særskilt god forut for internasjonale undersøkelser på starten av 2000-tallet, den ble ansett som ganske middelmådig på 80-tallet. Det er med andre ord en lang periode mellom reformenes innføring og resultatene som disse fikk for skolesystemet i landet. Samtidig gjorde man flere evalueringer av lærerutdanningene, men i den grad disse førte til endringer så var det gjennom reformprosesser som i stor grad var styrt av lærerprofesjonen selv.

I det hele tatt er perioden preget av en utvikling mot stadig sterkere autonomi for utdanningsinstitusjonene og for profesjonen selv, samtidig som man har opplevd politisk ro. Hvis man sammenligner med prosesser gjort i Norge, er forskjellen forholdsvis stor, der gjennomføres hyppige, store reformer, men med liten forankring i lærerstanden, samtidig som man har

³ Nordisk råds sammenligning «comparative study of Nordic teacher-training program» viser til ca. 5-7 % (11 ECTS) av studiet, mens University of Helsinkis oversikt «teacher qualifications» viser til 11,5 uker der deler er veiledning.

⁴ Center on international education benchmarking

oppretholdt – og til dels utvidet – den sentrale kontrollen på lærerutdanningen, på skolegangen og på lærerens faglige arbeidsforhold. Sett i sammenheng er det ikke unaturlig å i det minste knytte *en del* av norske læreres lave status til slike forhold. Hvis vi ser på lønnsnivået så er det ikke uvesentlig, men selv om norske lærere rett nok en svakere lønning enn OECD-gjennomsnittet, er den likevel bedre enn sine finske kolleger, som har høy status.

Et annen sentral del av den finske lærerutdanningen er dens forhold til forskningsfundamentet og forhold til praksis. Det faktum at universitetene (som er de forskningstunge institusjonene i Finland) driver lærerutdanningen, har gjort at lærerutdanningsmiljøene har fokusert i langt større grad enn f.eks. Norge, på å skape en forskningsbasert – i motsetning til praksisbasert – lærerutdanning. Man har også fokusert sterkt på didaktisk forskning, fremfor pedagogisk forskning, noe som også gjenspeiles i utdanningens oppbygning.

Samtidig ser det ikke ut til at dette har gått på bekostning av å være forberedt til sin læregjerning, snarer tvert imot. En viktig faktor for dette ser ut til å være universitetsskolene. Selv om finske lærerutdanninger har vesentlig mindre praksis enn norske lærerstudenter, har de ikke de samme problemene med «praksissjokk» som norske studenter i stor grad melder om. På universitetsskolene har finske utdanningsinstitusjoner mulighet til å drive forskning, samtidig som man har tett dialog med praksisveiledere (som har blitt sertifisert for å kunne fungere som dette). Til sammen gir dette antagelig en større sikkerhet for at praksisen gir de resultatene en ønsker seg. Noe av det samme kan en se i Norge ved SFU'et ProTed som har gjort universitetsskoler til en sentral del av sin satsing på å gi bedre lærerutdanning. Det er verdt å merke seg at dette skjer nettopp ved universitetene og gjennomgående ligner den finske modellen for lærerutdanning langt mer på lektor/adjunkt-programmene enn på høyskolens lærerprogrammer.

En siste betraktning er at et forholdsvis tungt forskningsfundament innen fagdidaktikken (hvordan lære bort et lag) har gjort at den finske lærerutdanningen har små skiller mellom faglærer og «lærerutdanner». Når man legger til at masterkravet og forskningsfokuset i utdanningen skaper en felles identitet som akademikere, får man en langt mindre skille mellom skole og academia. Både lærere og lærerutdannere oppfatter seg som en del av en profesjon – det bidrar sannsynligvis til å lette overgangen mellom utdanning og praksis.

Artikkelen er skrevet av Kim Kantardjiev.

Kilder:

Alfdal, Hilde Wåsgås (2012), *Constructing knowledge for the teacher profession – a comparative analysis of policy making, curricula content, and novice teachers' knowledge relations in the case of Finland and Norway.*

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/37635/dravhandling-afdal.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Center on international education benchmarking

<http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/finland-overview/finland-teacher-and-principal-quality/>

Key tables from OECD, education

http://www.oecd-ilibrary.org/education/teachers-salaries_teachsal-table-en

Raiker Andrea (2011), *Finnish University Training Schools: principles and pedagogy,*

https://www.beds.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0003/83433/finnishmodel-110713-finland-v2.pdf

Teacher qualifications, university of Finland

http://www.helsinki.fi/palmenia/kotka/opettajaksi/eng_screen.pdf

TemaNord (2009): Comparative study of Nordic teacher-training programmes, Nordic Council of ministers.

University of Helsinki, Department of teacher education

<http://www.helsinki.fi/teachereducation/step/information/qualifications/>